

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 14ης Νοεμβρίου 2018*

«Προδικαστική παραπομπή – Περιορισμοί στην ελευθερία εγκαταστάσεως – Αρμοδιότητα του Δικαστηρίου – Παραδεκτό της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως – Αμιγώς εσωτερική κατάσταση – Εθνική κανονιστική ρύθμιση απαγορεύουσα κάθε κερδοσκοπική δραστηριότητα σχετικά με τη φύλαξη τεφροδόχων – Κριτήριο αναλογικότητας – Συνεπής χαρακτήρας της εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως»

Στην υπόθεση C-342/17,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunale amministrativo regionale per il Veneto (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο του Βένετο, Ιταλία) με απόφαση της 11ης Μαΐου 2017, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 8 Ιουνίου 2017, στο πλαίσιο της δίκης

Memoria Srl,

Antonia Dall'Antonia

κατά

Comune di Padova,

παρισταμένης της:

Alessandra Calore,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Μ. Βηλαρά, πρόεδρο του τέταρτου τμήματος, προεδρεύοντα του τρίτου τμήματος, J. Malenovský (εισηγητή), L. Bay Larsen, M. Safjan και D. Šváby, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Campos Sánchez-Bordona

γραμματέας: R. Schiano, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 16ης Απριλίου 2018,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Memoria Srl και η A. Dall'Antonia, εκπροσωπούμενες από τους G. Martini, A. Sitzia και P. Piva, avvocati,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

- ο Comune di Padova, εκπροσωπούμενος από τους M. Lotto, V. Mizzoni, A. Sartori και P. Bernardi, avvocati,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον E. De Bonis, avvocato dello Stato,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την E. Τσερέπα-Lacombe και τον L. Malferrari,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 21ης Ιουνίου 2018,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 49 και 56 ΣΛΕΕ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Memoria Srl και της Antonia Dall'Antonia και, αφετέρου, του Comune di Padova (Δήμου της Πάδοβας, Ιταλία) σχετικά με κανονιστική ρύθμιση την οποία έχει θεσπίσει ο δήμος αυτός και η οποία έχει ως αποτέλεσμα ότι απαγορεύεται στους θεματοφύλακες μιας τεφροδόχου να αναθέτουν τη φύλαξή της, έναντι πληρωμής, σε ιδιωτική επιχείρηση.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Η αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας 2006/123/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά (ΕΕ 2006, L 376, σ. 36), έχει ως εξής:

«(8) Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας σχετικά με την ελευθερία εγκατάστασης και την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών θα πρέπει να εφαρμόζονται μόνο κατά τον βαθμό που οι σχετικές δραστηριότητες είναι ανοικτές στον ανταγωνισμό και, επομένως, δεν υποχρεώνουν τα κράτη μέλη να ελευθερώσουν υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος ή να ιδιωτικοποιήσουν δημόσιους φορείς παροχής των εν λόγω υπηρεσιών ή να καταργήσουν υφιστάμενα μονοπώλια για άλλες δραστηριότητες ή ορισμένες υπηρεσίες διανομής.»

- 4 Το άρθρο 1, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2006/123 ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία δεν αφορά την κατάργηση μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών ούτε τις ενισχύσεις τις οποίες χορηγούν τα κράτη μέλη και οι οποίες διέπονται από τους κοινοτικούς κανόνες περί ανταγωνισμού.»

Το ιταλικό δίκαιο

Ο νόμος 234, της 24ης Δεκεμβρίου 2012

- 5 Το άρθρο 53 του legge n. 234 – Norme generali sulla partecipazione dell'Italia alla formazione e all'attuazione della normativa e delle politiche dell'Unione europea (νόμου 234 σχετικά με γενικούς κανόνες όσον αφορά τη συμμετοχή της Ιταλικής Δημοκρατίας στη διαμόρφωση και στην εφαρμογή της νομοθεσίας και των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης), της 24ης Δεκεμβρίου 2012 (GURI αριθ. 3, της 4ης Ιανουαρίου 2013), ορίζει τα εξής:

«Οι κανόνες της ιταλικής έννομης τάξεως που εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις σε σχέση με τις συνθήκες και τη μεταχείριση που η ιταλική έννομη τάξη διασφαλίζει στους πολίτες της Ένωσης δεν έχουν εφαρμογή στους Ιταλούς πολίτες.»

Ο νόμος 130, της 30ής Μαρτίου 2001

- 6 Το άρθρο 3 του legge n. 130 – Disposizioni in materia di cremazione e dispersione delle ceneri (νόμου 130 περί καύσεως και διασποράς της τέφρας), της 30ής Μαρτίου 2001 (GURI αριθ. 91, της 19ης Απριλίου 2001), ορίζει τα εξής:

«1. Εντός έξι μηνών από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, το [decreto del Presidente della Repubblica n. 285 approvazione del regolamento di polizia mortuaria (προεδρικό διάταγμα 285 σχετικά με την έγκριση του αστυνομικού κανονισμού για τη μεταχείριση των νεκρών), της 10ης Σεπτεμβρίου 1990 (GURI αριθ. 239, της 12ης Οκτωβρίου 1990),] δύναται να τροποποιηθεί με κανονισμό θεσπιζόμενο κατ' εφαρμογήν του άρθρου 17, παράγραφος 1, του νόμου 400, της 23ης Αυγούστου 1988, όπως έχει τροποποιηθεί, μετά από πρόταση του Υπουργού Υγείας, κατόπιν διαβουλεύσεως με τον Υπουργό Εσωτερικών και Δικαιοσύνης και κατόπιν γνωμοδοτήσεως των αρμόδιων κοινοβουλευτικών επιτροπών, επί τη βάση των ακόλουθων αρχών:

[...]

- b) η άδεια για την αποτέφρωση παρέχεται λαμβανομένης υπόψη της ρητώς εκφρασθείσας εν ζωή βουλήσεως του θανόντος ή της δηλούμενης με κάποιον από τους ακόλουθους τρόπους βουλήσεως μέλους της οικογενείας του:

[...]

- c) η διασπορά της τέφρας, σύμφωνα με τη βούληση του θανόντος, επιτρέπεται μόνο σε τμήμα του κοιμητηρίου προοριζόμενο για τους σκοπούς αυτούς, στην ύπαιθρο ή σε ιδιωτικό χώρο. Η διασπορά της τέφρας σε ιδιωτικό χώρο πρέπει να πραγματοποιείται υπαιθρίως με την άδεια του ιδιοκτήτη, χωρίς να επιτρέπεται η καταβολή αντιτίμου. Σε κάθε περίπτωση, απαγορεύεται η διασπορά τέφρας σε κατοικημένες περιοχές [...]. Επιτρέπεται η διασπορά στη θάλασσα, σε νερά λιμνών και σε υδατορεύματα σε σημεία όπου δεν υφίστανται σκάφη και κατασκευές:

- d) η διασπορά της τέφρας πραγματοποιείται από τον/την σύζυγο ή από άλλο εξουσιοδοτημένο μέλος της οικογένειας, από τον εκτελεστή της διαθήκης ή από τον νόμιμο εκπρόσωπο της διεπόμενης από το στοιχείο b), σημείο 2, του παρόντος άρθρου, ενώσεως της οποίας ο θανών ήταν μέλος και, ελλείψει αυτών, από πρόσωπο το οποίο εξουσιοδοτεί ο δήμος προς τον σκοπό αυτόν:

[...]

- f) η μεταφορά της τεφροδόχου δεν υπόκειται στα υγειονομικά μέτρα προλήψεως που ισχύουν για τη μεταφορά των σορών, υπό την επιφύλαξη αντίθετων οδηγιών των υγειονομικών αρχών:

[...]

- i) πρέπει να υπάρχει παρακείμενη στο αποτεφρωτήριο αίθουσα κατάλληλα διευθετημένη ώστε να είναι δυνατή η πραγματοποίηση επιμνημόσυνων δεήσεων και η απότιση, με αξιοπρέπεια, ύστατου φόρου τιμής στον θανόντα.

[...]»

- 7 Το άρθρο 5, παράγραφος 2, του νόμου αυτού ορίζει τα εξής:

«Με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, μετά από διαβούλευση με τον Υπουργό Υγείας και αφού έχουν εκφραστεί οι απόψεις της Associazione nazionale dei comuni italiani (ANCI) (εθνικής ένωσης ιταλικών δήμων), της Confederazione nazionale dei servizi (Confservizi) (εθνικής συνομοσπονδίας υπηρεσιών) καθώς και των πλέον αντιπροσωπευτικών ενώσεων που έχουν, μεταξύ των σκοπών τους, την αποτέφρωση των νεκρών, θεσπίζονται, εντός έξι μηνών από την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του παρόντος νόμου, οι τιμές χρεώσεως που έχουν εφαρμογή όσον αφορά την αποτέφρωση των σορών, καθώς και όσον αφορά τη φύλαξη και τη διασπορά της τέφρας σε κατάλληλους χώρους των κοιμητηρίων.»

Το προεδρικό διάταγμα 285, της 10ης Σεπτεμβρίου 1990

- 8 Το άρθρο 92, παράγραφος 4, του προεδρικού διατάγματος 285, της 10ης Σεπτεμβρίου 1990, ορίζει τα εξής:

«Κανείς δεν μπορεί να παραχωρεί τεμάχια γης για ιδιωτικούς τάφους σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα που επιδιώκουν την άντληση οφέλους ή την κερδοσκοπική εκμετάλλευσή τους.»

Ο περιφερειακός νόμος 18, της 4ης Μαρτίου 2010

- 9 Ο legge regionale n. 18 – Norme in materia funeraria, della Regione del Veneto (περιφερειακός νόμος 18 του Βένετο περί κανόνων ταφής), της 4ης Μαρτίου 2010, ανέθεσε στους δήμους το καθήκον να καθορίζουν τις απαιτήσεις σχετικά με τη φύλαξη και με τα χαρακτηριστικά των τεφροδόχων.

Ο δημοτικός κανονισμός της Πάδοβας περί των υπηρεσιών κοιμητηρίων

- 10 Το άρθρο 52 του κανονισμού περί των υπηρεσιών κοιμητηρίων του Δήμου της Πάδοβας, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση υπ' αριθ. 84 του Δήμου της Πάδοβας, της 30ής Νοεμβρίου 2015, προβλέπει τα εξής:

«1. Η παράδοση της τεφροδόχου προς φύλαξη της σε οικία πραγματοποιείται τηρουμένων των εν ζωή γραπτών διατάξεων βουλήσεως του θανόντος. Ελλείψει τέτοιων διατάξεων, η παράδοση μπορεί να ζητηθεί από τον/την σύζυγο ή, ελλείψει αυτού/αυτής, από τον στενότερο συγγενή, όπως αυτός καθορίζεται σύμφωνα με τα άρθρα 74, 75, 76 και 77 του Αστικού Κώδικα, και, σε περίπτωση πλειόνων τέτοιων συγγενών, από την απόλυτη πλειοψηφία τους.

2. Σε περίπτωση που αποδεδειγμένα υπήρχαν σχέσεις στοργής ή ευγνωμοσύνης, η παράδοση της τεφροδόχου μπορεί να πραγματοποιείται και προς πρόσωπα άλλα από αυτά περί των οποίων γίνεται λόγος στη δεύτερη περίοδο της προηγούμενης παραγράφου, υπό την επιφύλαξη της προηγούμενης γραπτής συναίνεσης των κληρονόμων.

3. Εν ουδεμία περιπτώσει επιτρέπεται στον θεματοφύλακα να αναθέσει σε τρίτον τη φύλαξη της τεφροδόχου. Η απαγόρευση αυτή ισχύει ακόμη και σε περίπτωση αντίθετης βουλήσεως του θανόντος την οποία είχε ρητώς εκφράσει εν ζωή.

4. Είναι υποχρεωτική η φύλαξη της τεφροδόχου αποκλειστικώς στην οικία του θεματοφύλακα, σε χώρο προφυλαγμένο από τυχόν βεβηλώσεις ή κλοπές. Επ' ουδενί λόγω επιτρέπονται τα ανοίγματα ή οι οπές στην τεφροδόχο.

5. Η υπηρεσία κοιμητηρίων μπορεί ανά πάσα στιγμή να ζητήσει την προσκόμιση της τεφροδόχου από τον θεματοφύλακα προκειμένου να ελέγξει την ακεραιότητα και την κατάσταση διατηρήσεώς της.

[...]

9. Μπορεί, ανά πάσα στιγμή, να ζητηθεί η τοποθέτηση σε κοιμητήριο της τεφροδόχου που είχε δοθεί προς φύλαξη.

10. Πέραν των απαιτήσεων της παραγράφου 4, η φύλαξη τεφροδόχων εν ουδεμία περιπτώσει δύναται να έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, δεν επιτρέπονται οικονομικές δραστηριότητες που έχουν ως αντικείμενο, έστω και μη αποκλειστικό, τη φύλαξη τεφροδόχων για οποιονδήποτε λόγο και για οποιοδήποτε χρονικό διάστημα. Η απαγόρευση αυτή ισχύει ακόμη και σε περίπτωση αντίθετης βουλήσεως του θανόντος την οποία είχε ρητώς εκφράσει εν ζωή.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 11 Η Memoria είναι μια εταιρία η οποία συνεστήθη την 1η Δεκεμβρίου 2014 και της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην παροχή προς τις οικογένειες των αποτεφρωθέντων υπηρεσίας φυλάξεως των τεφροδόχων τους μέσω συμβάσεων παραχωρήσεως του δικαιώματος χρήσεως χώρων για την τοποθέτηση των εν λόγω τεφροδόχων σε τεφροφυλάκια. Η υπηρεσία αυτή παρουσιάζεται ως αποσκοπούσα στο να παράσχει στις οικογένειες η δυνατότητα να αποφύγουν τη φύλαξη τέτοιων τεφροδόχων στις οικίες τους, προσφέροντάς τους ταυτόχρονα ευκολότερη πρόσβαση στους χώρους όπου φυλάσσονται οι εν λόγω τεφροδόχοι σε σχέση με ό,τι συμβαίνει με τα κοιμητήρια. Οι χώροι όπου φυλάσσονται οι εν λόγω τεφροδόχοι παρουσιάζονται ως αποκλειστικώς προοριζόμενοι για τη φύλαξή τους, σε ένα περιβάλλον αισθητικώς ευχάριστο, ήσυχο, προστατευμένο και κατάλληλο για την ενατένιση και την προσευχή στη μνήμη των θανόντων.
- 12 Από τον Σεπτέμβριο του 2015, η Memoria άρχισε να λειτουργεί τους χώρους που προορίζονται αποκλειστικώς για την υποδοχή τεφροδόχων, τους οποίους η εν λόγω εταιρία αποκαλεί «τόπους μνήμης» και οι οποίοι ευρίσκονται σε διάφορες συνοικίες του Δήμου της Πάδοβας. Η πρόσβαση των μελών της οικογένειας του θανόντος στους χώρους αυτούς τελεί υπό τον όρο της αποδοχής ενός εσωτερικού κώδικα συμπεριφοράς, ο οποίος επιβάλλει, μεταξύ άλλων, την τήρηση κανόνων καλής συμπεριφοράς, ευπρέπειας και σεβασμού, την απαγόρευση καταναλώσεως αλκοολούχων ποτών και την υποχρέωση ευπρεπούς ενδυμασίας.
- 13 Η A. Dall'Antonia είναι δυνητικός πελάτης της Memoria, καθόσον σκόπευε να δώσει προς αποτέφρωση τη σορό του συζύγου της και να μεταφέρει την τέφρα του σε μία από τις εν λόγω εγκαταστάσεις.
- 14 Ωστόσο, ο Δήμος της Πάδοβας εξέδωσε την απόφαση υπ' αριθ. 84, της 30ής Νοεμβρίου 2015, με την οποία τροποποιήθηκε ο δημοτικός κανονισμός περί των υπηρεσιών κοιμητηρίων. Οι επελθούσες τροποποιήσεις έχουν ως αποτέλεσμα ότι αποκλείεται ρητώς η δυνατότητα του θεματοφύλακα μιας τεφροδόχου να προσφεύγει στις υπηρεσίες ιδιωτικής επιχειρήσεως, της οποίας η διαχείριση είναι ανεξάρτητη σε σχέση με τη δημοτική υπηρεσία κοιμητηρίων, προς τον σκοπό της φυλάξεως της εν λόγω τεφροδόχου εκτός της οικίας.

- 15 Στις 15 Φεβρουαρίου 2016, η Memoria και η A. Dall'Antonia άσκησαν ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per il Veneto (περιφερειακού διοικητικού δικαστηρίου του Βένετο, Ιταλία) προσφυγή-αγωγή με αίτημα την ακύρωση της εν λόγω αποφάσεως και, καθόσον αφορά τη Memoria, την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη εξαιτίας της ίδιας αποφάσεως. Προς στήριξη της προσφυγής-αγωγής που άσκησαν, προβάλλουν, κατ' ουσίαν, ότι η επίμαχη εθνική κανονιστική ρύθμιση δεν είναι σύμφωνη προς το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, προς τις αρχές της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.
- 16 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα επικλήσεως των αρχών αυτών, στο μέτρο που η επίμαχη εθνική κανονιστική ρύθμιση δεν εφαρμόζεται στο σύνολο της εθνικής επικράτειας, αλλά μόνο στον Δήμο της Πάδοβας. Αντιθέτως, σε περίπτωση κατά την οποία κριθεί ότι είναι δυνατόν να γίνει επίκληση των αρχών αυτών, το ίδιο δικαστήριο εκτιμά ότι υφίστανται λόγοι αμφιβολιών ως προς τη συμβατότητα της επίμαχης εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως προς τις αρχές αυτές, καθόσον αυτή η κανονιστική ρύθμιση δεν δικαιολογείται από κανένα λόγο δημόσιας τάξεως, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας.
- 17 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunale amministrativo regionale per il Veneto (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο του Βένετο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«[Π]ρέπει τα άρθρα 49 και 56 ΣΛΕΕ να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αντιτίθενται στην εφαρμογή των ακόλουθων διατάξεων του άρθρου 52 του κανονισμού περί των υπηρεσιών κοιμητηρίων του Δήμου της Πάδοβας, [όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση υπ' αριθ. 84 του Δήμου της Πάδοβας, της 30ής Νοεμβρίου 2015, που προβλέπουν ότι]:

“Εν ουδεμία περιπτώσει επιτρέπεται στον θεματοφύλακα να αναθέσει σε τρίτον τη φύλαξη της τεφροδόχου. Η απαγόρευση αυτή ισχύει ακόμη και σε περίπτωση αντίθετης βουλήσεως του θανόντος την οποία είχε ρητώς εκφράσει εν ζωή” (παράγραφος 3).

“Είναι υποχρεωτική η φύλαξη της τεφροδόχου αποκλειστικώς στην οικία του θεματοφύλακα [...]” (παράγραφος 4).

“[...] Η φύλαξη τεφροδόχων εν ουδεμία περιπτώσει δύναται να έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, δεν επιτρέπονται οικονομικές δραστηριότητες που έχουν ως αντικείμενο, έστω και μη αποκλειστικό, τη φύλαξη τεφροδόχων για οποιονδήποτε λόγο και για οποιοδήποτε χρονικό διάστημα. Η απαγόρευση αυτή ισχύει ακόμη και σε περίπτωση αντίθετης βουλήσεως του θανόντος την οποία είχε ρητώς εκφράσει εν ζωή (παράγραφος 10)”;

- 18 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 31ης Ιουλίου 2017, απορρίφθηκε το αίτημα του αιτούντος δικαστηρίου περί υπαγωγής της υπό κρίση προδικαστικής παραπομπής στην ταχεία διαδικασία του άρθρου 105 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

- 19 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να δώσει απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα, καθόσον οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης των οποίων ζητείται η ερμηνεία δεν έχουν εφαρμογή επί της διαφοράς της κύριας δίκης, λαμβανομένου υπόψη ότι η τελευταία αυτή διαφορά αφορά μια αμιγώς εσωτερική κατάσταση.

- 20 Σύμφωνα με το άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να υποδείξει στο Δικαστήριο εάν η διαφορά που εκκρεμεί ενώπιόν του, καίτοι αμιγώς εσωτερικής φύσεως, παρουσιάζει εντούτοις κάποιο συνδεδετικό στοιχείο με τα άρθρα 49 και 56 ΣΛΕΕ, οπότε η ερμηνεία τους καθίσταται απαραίτητη για την επίλυση της διαφοράς αυτής (βλ., υπό αυτήν την έννοια, απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2016, *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, σκέψη 55).
- 21 Ελλείπει τέτοιων ενδείξεων, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να κρίνεται απαράδεκτη.
- 22 Επομένως, η προβληθείσα από την Ιταλική Κυβέρνηση ένσταση πρέπει να εξετασθεί στο πλαίσιο του ελέγχου του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

Επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

- 23 Πρέπει να υπομνησθεί ότι, καίτοι στο πλαίσιο μιας διαφοράς υπάρχει αντιδικία μεταξύ υπηκόων του ίδιου κράτους μέλους, πρέπει εντούτοις να θεωρείται ότι η διαφορά αυτή παρουσιάζει κάποιο συνδεδετικό στοιχείο με τα άρθρα 49 και 56 ΣΛΕΕ δυνάμενο να καταστήσει την ερμηνεία των διατάξεων αυτών απαραίτητη για την επίλυση της εν λόγω διαφοράς, σε περίπτωση που το εθνικό δίκαιο επιβάλλει στο αιτούν δικαστήριο να αναγνωρίσει υπέρ των εν λόγω υπηκόων τα ίδια δικαιώματα με εκείνα τα οποία θα αντλούσαν από το δίκαιο της Ένωσης υπήκοοι άλλων κρατών μελών ευρισκόμενοι στην ίδια κατάσταση (βλ., υπό αυτήν την έννοια, αποφάσεις της 21ης Φεβρουαρίου 2013, *Ordine degli Ingegneri di Verona e Provincia κ.λπ.*, C-111/12, EU:C:2013:100, σκέψη 35, καθώς και της 15ης Νοεμβρίου 2016, *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, σκέψη 52).
- 24 Εν προκειμένω, στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, υπάρχει, βεβαίως, αντιδικία μεταξύ, αφενός, μιας εταιρίας ιταλικού δικαίου και μιας Ιταλίδας υπηκόου και, αφετέρου, ενός δήμου που ευρίσκεται στην επικράτεια της Ιταλίας, αλλά το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, δυνάμει του άρθρου 53 του νόμου 234, της 24ης Δεκεμβρίου 2012, οφείλει να εφαρμόσει υπέρ της εν λόγω εταιρίας και της εν λόγω υπηκόου τα άρθρα 49 και 56 ΣΛΕΕ.
- 25 Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το αιτούν δικαστήριο έχει καταδείξει για ποιο λόγο η διαφορά που εκκρεμεί ενώπιόν του, καίτοι αμιγώς εσωτερικής φύσεως, παρουσιάζει εντούτοις, κάποιο συνδεδετικό στοιχείο με τα άρθρα 49 και 56 ΣΛΕΕ, οπότε η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης καθίσταται απαραίτητη για την επίλυση της διαφοράς αυτής, και, κατά συνέπεια, ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι, ως προς το ζήτημα αυτό, παραδεκτή.
- 26 Επιπλέον, ο Δήμος της Πάδοβας και η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη και για άλλους λόγους.
- 27 Καταρχάς, κατά την άποψή τους, η αίτηση αυτή δεν περιέχει όλα τα αναγκαία πραγματικά και νομικά στοιχεία ώστε να παρασχεθεί στο Δικαστήριο η δυνατότητα να δώσει χρήσιμη απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα. Ειδικότερα, εκτιμούν ότι το αιτούν δικαστήριο δεν παρέθεσε τα επιχειρήματα του Δήμου της Πάδοβας που αποσκοπούσαν στο να αναδειχθούν τα δημόσια συμφέροντα για την προστασία των οποίων έχουν θεσπισθεί οι επίμαχες στην κύρια δίκη διατάξεις.
- 28 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 94, στοιχεία β' και γ', του Κανονισμού Διαδικασίας, κάθε αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να εκθέτει το περιεχόμενο των εθνικών διατάξεων που είναι δυνατό να έχουν εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης καθώς και την κατά τη γνώμη του αιτούντος δικαστηρίου σχέση μεταξύ των διατάξεων αυτών και των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης των οποίων ζητείται η ερμηνεία.

- 29 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο παρέθεσε τις κρίσιμες διατάξεις του κανονισμού περί των υπηρεσιών κοιμητηρίων του Δήμου της Πάδοβας, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση υπ' αριθ. 84 του Δήμου της Πάδοβας, της 30ής Νοεμβρίου 2015, και διευκρίνισε ότι ζητείται η ερμηνεία των άρθρων 49 και 56 ΣΛΕΕ κατά το μέτρο που αμφισβητείται η νομιμότητα του ως άνω κανονισμού λόγω της προβαλλομένης ασυμβατότητάς του με τις αρχές της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και της ελευθερίας εγκαταστάσεως.
- 30 Επομένως, το αιτούν δικαστήριο εκπλήρωσε, επαρκώς κατά νόμον, την υποχρέωσή του να εκθέσει το περιεχόμενο των εθνικών διατάξεων που είναι δυνατό να έχουν εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης καθώς και τη σχέση που υφίσταται μεταξύ των διατάξεων αυτών και των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης των οποίων ζητείται η ερμηνεία.
- 31 Κατά συνέπεια, η ένσταση απαραδέκτου που προέβαλαν ο Δήμος της Πάδοβας και η Ιταλική Κυβέρνηση πρέπει να απορριφθεί.
- 32 Εν συνεχεία, η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι πρόωρη. Συγκεκριμένα, κατά την κυβέρνηση αυτή, πριν υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο, το αιτούν δικαστήριο θα έπρεπε να εξετάσει αν η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική κανονιστική ρύθμιση απαγορεύει ή επιτρέπει την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας έχουσας ως αντικείμενο τη φύλαξη και τη διατήρηση τεφροδόχων και, με την ευκαιρία αυτή, να προσδιορίσει τους σκοπούς τους οποίους επιδιώκει αυτή η κανονιστική ρύθμιση.
- 33 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι τα εθνικά δικαστήρια έχουν ευρύτατη δυνατότητα υποβολής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο, σε περίπτωση κατά την οποία εκτιμούν ότι στην υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν τους ανακύπτουν ζητήματα ερμηνείας ή κύρους διατάξεων του δικαίου της Ένωσης η απάντηση στα οποία είναι απαραίτητη για την επίλυση της διαφοράς της οποίας έχουν επιληφθεί και ότι, ιδίως, τα δικαστήρια αυτά είναι ελεύθερα να ασκούν τη δυνατότητα αυτή σε όποιο στάδιο της διαδικασίας κρίνουν ενδεδειγμένο (απόφαση της 5ης Ιουλίου 2016, *Ognyanov*, C-614/14, EU:C:2016:514, σκέψη 17 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 34 Κατά συνέπεια, μια αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν είναι δυνατόν να κρίνεται απαράδεκτη μόνο για τον λόγο ότι η υποβολή της έλαβε χώρα σε πρώιμο στάδιο της διαδικασίας στην κύρια δίκη.
- 35 Κατά συνέπεια, η ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε η Ιταλική Κυβέρνηση πρέπει να απορριφθεί.
- 36 Τέλος, ο Δήμος της Πάδοβας φρονεί ότι, δεδομένου ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική κανονιστική ρύθμιση αφορά την κατάσταση των πλέον προσωπικών δικαιωμάτων του ατόμου, η δυνατότητα αμφισβήτησεως της εν λόγω κανονιστικής ρυθμίσεως προσκρούει, εν πάση περιπτώσει, στις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.
- 37 Ωστόσο, καίτοι δεν αποκλείεται, κατ' ανάγκην, να είναι κρίσιμες οι αρχές της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, εντούτοις, η ενδεχόμενη αλληλεπίδρασή τους με τις ελευθερίες κυκλοφορίας αποτελεί ζήτημα ουσίας. Επομένως, απλώς και μόνον η μνεία των εν λόγω αρχών δεν αρκεί για να αποδειχθεί ότι μια αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στερείται χρησιμότητας, εφόσον η απάντηση στην αίτηση αυτή εξακολουθεί να είναι απαραίτητη για το αιτούν δικαστήριο προκειμένου αυτό να εκδώσει την απόφασή του. Ως εκ τούτου, μια τέτοια αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν είναι απαράδεκτη.
- 38 Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί η ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε ο Δήμος της Πάδοβας.
- 39 Από τα προεκτεθέντα απορρέει ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί της ουσίας

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 40 Πρώτον, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριξε ότι δεν συντρέχει λόγος να εξετασθεί η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική κανονιστική ρύθμιση υπό το πρίσμα των διατάξεων της Συνθήκης ΛΕΕ σχετικά με τις θεμελιώδεις ελευθερίες, δεδομένου ότι στην υπόθεση της κύριας δίκης έχει εφαρμογή η οδηγία 2006/123.
- 41 Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει στις ιδιωτικές επιχειρήσεις να παρέχουν υπηρεσία φυλάξεως τεφροδόχων, έχει ως αποτέλεσμα, όπως προκύπτει από τα διαλαμβανόμενα στην απόφαση περί παραπομπής, να παραχωρείται στις δημοτικές υπηρεσίες μονοπώλιο ως προς την παροχή της υπηρεσίας φυλάξεως των τεφροδόχων αυτών. Πλην όμως, από το άρθρο 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123, εξεταζόμενο υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψεως 8 της οδηγίας αυτής, προκύπτει ότι η οδηγία αυτή δεν αφορά την κατάργηση μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών.
- 42 Κατά συνέπεια, μια τέτοια κανονιστική ρύθμιση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2006/123 και πρέπει, ως εκ τούτου, να εξετασθεί υπό το πρίσμα των διατάξεων της Συνθήκης και μόνον.
- 43 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο αναφέρθηκε, με το ερώτημά του, τόσο στο άρθρο 49 ΣΛΕΕ όσο και στο άρθρο 56 ΣΛΕΕ.
- 44 Ωστόσο, συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι μόνον η πρώτη από τις δύο αυτές διατάξεις είναι εφαρμοστέα στη διαφορά της κύριας δίκης. Πράγματι, εφόσον ένας επιχειρηματίας προτίθεται να ασκήσει, κατά αποτελεσματικό τρόπο, την οικονομική δραστηριότητά του μέσω μόνιμης εγκαταστάσεως και για αόριστο χρονικό διάστημα, η κατάστασή του πρέπει να εξετάζεται υπό το πρίσμα της ελευθερίας εγκαταστάσεως, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 49 ΣΛΕΕ (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, Επιτροπή κατά Αυστρίας, C-387/10, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2011:625, σκέψη 22, και της 23ης Φεβρουαρίου 2016, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας, C-179/14, EU:C:2016:108, σκέψεις 148 έως 150).
- 45 Πάντως, καθίσταται εμφανές ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, η Memoria επιθυμεί να παρέχει επί του εδάφους του Δήμου της Πάδοβας υπηρεσία φυλάξεως τεφροδόχων μέσω μόνιμης εγκαταστάσεως και για αόριστο χρονικό διάστημα. Επομένως, το προδικαστικό ερώτημα πρέπει να θεωρηθεί ότι αφορά την ερμηνεία του άρθρου 49 ΣΛΕΕ και μόνον.
- 46 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, το υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να γίνει αντιληπτό υπό την έννοια ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 49 ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει, ακόμη και παρά τη ρητή βούληση του θανόντος, στον θεματοφύλακα μιας τεφροδόχου να αναθέσει τη φύλαξή της σε τρίτον, η οποία επιβάλλει στον εν λόγω θεματοφύλακα την υποχρέωση να φυλάσσει την τεφροδόχο στην οικία του, εκτός αν παραδώσει την τεφροδόχο αυτή σε δημοτικό κοιμητήριο, και η οποία, επιπλέον, δεν επιτρέπει οποιαδήποτε κερδοσκοπική δραστηριότητα που έχει ως αντικείμενο, έστω και μη αποκλειστικό, τη φύλαξη τεφροδόχων, για οποιονδήποτε λόγο και για οποιοδήποτε χρονικό διάστημα.

Επί του ερωτήματος

- 47 Εκ προοιμίου, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 49 ΣΛΕΕ αντιτίθεται σε κάθε εθνικό μέτρο που συνιστά περιορισμό στην ελευθερία εγκαταστάσεως, εκτός αν ένας τέτοιος περιορισμός δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος (βλ. υπό αυτήν την έννοια, μεταξύ άλλων, απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2013, *Venturini κ.λπ.*, C-159/12 έως C-161/12, EU:C:2013:791, σκέψεις 30 και 37).
- 48 Πρώτον, κατά πάγια νομολογία, περιορισμό κατά την έννοια του άρθρου 49 ΣΛΕΕ αποτελεί κάθε εθνικό μέτρο το οποίο, ακόμη και αν εφαρμόζεται άνευ διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, απαγορεύει, παρακωλύει ή καθιστά λιγότερο ελκυστική την άσκηση, από τους πολίτες της Ένωσης, της ελευθερίας εγκαταστάσεως που κατοχυρώνει η Συνθήκη (βλ., υπό αυτήν την έννοια, απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2016, *Laezza*, C-375/14, EU:C:2016:60, σκέψη 21).
- 49 Εν προκειμένω, λαμβανομένων υπόψη των όσων εξέθεσε το αιτούν δικαστήριο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι εθνική κανονιστική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει στους πολίτες της Ένωσης να παρέχουν υπηρεσία φυλάξεως τεφροδόχων εντός του οικείου κράτους μέλους εμποδίζει τους εν λόγω πολίτες να εγκατασταθούν στο κράτος μέλος αυτό προκειμένου να ασκήσουν μια τέτοια δραστηριότητα φυλάξεως και ότι, ως εκ τούτου, η εν λόγω κανονιστική ρύθμιση ενδέχεται να παρακωλύει την άσκηση, από τους εν λόγω πολίτες, της ελευθερίας εγκαταστάσεως που κατοχυρώνει η Συνθήκη.
- 50 Κατά συνέπεια, μια τέτοια κανονιστική ρύθμιση επάγεται περιορισμό στην ελευθερία εγκαταστάσεως, κατά την έννοια του άρθρου 49 ΣΛΕΕ.
- 51 Δεύτερον, κατά πάγια νομολογία, ένας περιορισμός στην ελευθερία εγκαταστάσεως μπορεί να δικαιολογηθεί, υπό την προϋπόθεση ότι εφαρμόζεται άνευ διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, αρκεί να είναι κατάλληλος για την υλοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού και να μη βαίνει πέραν του αναγκαίου για την επίτευξή του μέτρου (βλ. υπ' αυτήν την έννοια, μεταξύ άλλων, απόφαση της 9ης Μαρτίου 2017, *Piringer*, C-342/15, EU:C:2017:196, σκέψη 53 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 52 Ειδικότερα, πρέπει επιπροσθέτως να υπομνησθεί ότι η εθνική νομοθεσία είναι κατάλληλη για την επίτευξη του προβαλλόμενου σκοπού μόνον εφόσον επιδιώκει πράγματι την επίτευξή του κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις της 10ης Μαρτίου 2009, *Hartlauer*, C-169/07, EU:C:2009:141, σκέψη 55, και της 23ης Δεκεμβρίου 2015, *Hiebler*, C-293/14, EU:C:2015:843, σκέψη 65).
- 53 Εν προκειμένω, ο Δήμος της Πάδοβας και η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική κανονιστική ρύθμιση, ως προς την οποία δεν αμφισβητείται ότι εφαρμόζεται άνευ διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος που σχετίζονται με την προστασία της δημόσιας υγείας, με την ανάγκη να υπάρξει μέριμνα για την απότιση του δέοντος σεβασμού στη μνήμη των θανόντων καθώς και με την προστασία των κυρίαρχων στην Ιταλία ηθικών και θρησκευτικών αξιών, λαμβανομένου υπόψη ότι οι τελευταίες αντιτίθενται στην ύπαρξη εμπορικών και κοσμικών δραστηριοτήτων συνδεδεμένων με τη διατήρηση των τεφρών των θανόντων και, επομένως, στην κερδοσκοπική άσκηση των δραστηριοτήτων φυλάξεως λειψάνων.
- 54 Συναφώς, όσον αφορά, πρώτον, τον δικαιολογητικό λόγο που αφορά την προστασία της δημόσιας υγείας, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει, βεβαίως, ότι η προστασία της δημόσιας υγείας περιλαμβάνεται μεταξύ των επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος που έχουν αναγνωριστεί από το δίκαιο της Ένωσης και ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν στον τομέα αυτόν ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 1ης Ιουνίου 2010, *Blanco Pérez και Chao Gómez*, C-570/07 και C-571/07, EU:C:2010:300, σκέψεις 44, 68 και 106).

- 55 Ωστόσο, ένας τέτοιος σκοπός δεν δύναται να δικαιολογήσει τον επίμαχο στην κύρια δίκη περιορισμό στο μέτρο που, εν αντιθέσει προς τις σορούς των θανόντων, οι τέφρες των θανόντων είναι αδρανείς από βιολογικής απόψεως, καθόσον έχουν αποστειρωθεί από τη θερμότητα, οπότε η διατήρησή τους δεν μπορεί να αποτελεί περιορισμό επιβαλλόμενο για λόγους δημόσιας υγείας.
- 56 Κατά συνέπεια, ο σκοπός της προστασίας της δημόσιας υγείας, τον οποίο προέβαλαν ο Δήμος της Πάδοβας και η Ιταλική Κυβέρνηση, δεν είναι ικανός να δικαιολογήσει τους περιορισμούς στην ελευθερία εγκαταστάσεως τους οποίους εισάγει η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική κανονιστική ρύθμιση.
- 57 Όσον αφορά, δεύτερον, τον σκοπό προστασίας του δέοντος σεβασμού στη μνήμη των θανόντων, αυτός ενδέχεται επίσης να αποτελεί επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος.
- 58 Επιπλέον, είναι, βεβαίως, δυνατόν να θεωρηθεί ότι μια εθνική κανονιστική ρύθμιση που απαγορεύει στις ιδιωτικές επιχειρήσεις να ασκούν δραστηριότητες φυλάξεως τεφροδόχων είναι ικανή να διασφαλίσει την επίτευξη του σκοπού αυτού. Πράγματι, αφενός, μια τέτοια απαγόρευση δύναται να διασφαλίσει το ότι η φύλαξη των εν λόγω τεφροδόχων θα ανατίθεται σε φορείς που υπέχουν ειδικές υποχρεώσεις και υπόκεινται σε ειδικούς ελέγχους προκειμένου να διασφαλίζεται η απότιση του δέοντος σεβασμού στη μνήμη των θανόντων. Αφετέρου, η ως άνω κανονιστική ρύθμιση είναι ικανή να διασφαλίσει ότι, σε περίπτωση παύσεως, από τις οικείες επιχειρήσεις, των σχετικών με τη φύλαξη δραστηριοτήτων τους, οι εν λόγω τεφροδόχοι δεν πρόκειται να εγκαταλειφθούν ούτε πρόκειται το περιεχόμενό τους να διασπαρεί κατά ακατάλληλο τρόπο ή σε ακατάλληλους χώρους.
- 59 Ωστόσο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι υφίστανται λιγότερο περιοριστικά μέτρα που καθιστούν δυνατή την επίτευξη του εν λόγω σκοπού, όπως είναι, μεταξύ άλλων, η υποχρέωση της φυλάξεως των τεφροδόχων υπό συνθήκες ανάλογες με εκείνες των δημοτικών κοιμητηρίων και, σε περίπτωση παύσεως της δραστηριότητας, η υποχρέωση μεταφοράς των εν λόγω τεφροδόχων σε δημόσιο κοιμητήριο ή η υποχρέωση παραδόσεως των εν λόγω τεφροδόχων στους συγγενείς του θανόντος.
- 60 Κατά συνέπεια, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική κανονιστική ρύθμιση βαίνει πέραν του αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη του σκοπού προστασίας του δέοντος σεβασμού στη μνήμη των θανόντων.
- 61 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι περιορισμοί στην ελευθερία εγκαταστάσεως τους οποίους εισάγει η εν λόγω κανονιστική ρύθμιση δεν μπορούν να δικαιολογηθούν βάσει της προστασίας του δέοντος σεβασμού στη μνήμη των θανόντων.
- 62 Όσον αφορά, τρίτον, τις κυρίαρχες στο οικείο κράτος μέλος ηθικές και θρησκευτικές αξίες, η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι αυτές αντιτίθενται στην κερδοσκοπική άσκηση των δραστηριοτήτων φυλάξεως λειψάνων.
- 63 Ωστόσο, χωρίς να είναι αναγκαίο να αποφανθεί το Δικαστήριο επί της αξίας του σκοπού αυτού, πρέπει να επισημανθεί ότι από αυτό καθαυτό το γράμμα του άρθρου 5, παράγραφος 2, του νόμου 130, της 30ής Μαρτίου 2001 προκύπτει ότι η δραστηριότητα της φυλάξεως των τεφρών των θανόντων υπόκειται, στο κράτος μέλος αυτό, σε τιμολόγηση που καθορίζεται από τον Υπουργό Εσωτερικών, μετά από διαβούλευση με τον Υπουργό Υγείας και με ορισμένες ενώσεις.
- 64 Πλην όμως, το άνοιγμα σε ιδιωτικούς φορείς των δραστηριοτήτων φυλάξεως των λειψάνων θα μπορούσε να υπάγεται στο ίδιο αυτό πλαίσιο τιμολογήσεως το οποίο, αφ' εαυτού, προφανώς δεν εκλαμβάνεται, εκ μέρους του οικείου κράτους μέλους, ως αντίθετο προς τις ηθικές και θρησκευτικές αξίες του.
- 65 Επομένως, εφόσον τούτο δεν συμβαίνει, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική κανονιστική ρύθμιση βαίνει πέραν του αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη του σκοπού του οποίου έγινε επίκληση και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να δικαιολογηθεί υπό το πρίσμα του σκοπού αυτού.

- 66 Από τα προεκτεθέντα απορρέει ότι στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 49 ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει, ακόμη και παρά τη ρητή βούληση του θανόντος, στον θεματοφύλακα μιας τεφροδόχου να αναθέσει τη φύλαξή της σε τρίτον, η οποία επιβάλλει στον εν λόγω θεματοφύλακα την υποχρέωση να φυλάσσει την τεφροδόχο στην οικία του, εκτός αν παραδώσει την τεφροδόχο αυτή σε δημοτικό κοιμητήριο, και η οποία, επιπλέον, δεν επιτρέπει οποιαδήποτε κερδοσκοπική δραστηριότητα που έχει ως αντικείμενο, έστω και μη αποκλειστικό, τη φύλαξη τεφροδόχων, για οποιονδήποτε λόγο και για οποιοδήποτε χρονικό διάστημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 67 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 49 ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει, ακόμη και παρά τη ρητή βούληση του θανόντος, στον θεματοφύλακα μιας τεφροδόχου να αναθέσει τη φύλαξή της σε τρίτον, η οποία επιβάλλει στον εν λόγω θεματοφύλακα την υποχρέωση να φυλάσσει την τεφροδόχο στην οικία του, εκτός αν παραδώσει την τεφροδόχο αυτή σε δημοτικό κοιμητήριο, και η οποία, επιπλέον, δεν επιτρέπει οποιαδήποτε κερδοσκοπική δραστηριότητα που έχει ως αντικείμενο, έστω και μη αποκλειστικό, τη φύλαξη τεφροδόχων, για οποιονδήποτε λόγο και για οποιοδήποτε χρονικό διάστημα.

(υπογραφές)